

Estetisk-filosofiska fakulteten
svenska

Helene Petersen

Anpassning av undervisningen för elever med autism

Education of Adjustment
For Pupils with Autism

Examensarbete 15 poäng
Lärarprogrammet

Datum: 2008.01.17
Handledare: Roland Andersson

Abstract

My idea with this study is to find out how teachers can adjust their education for children with autism. My idea with this work was to find out how teachers can shape their education and help these children so that their learning in school can be as good as possible. The study is done with help of three teachers answering in questions about autism. Two of the interviews are done with help of qualitative interviews as method. I chose interviews because I thought that it was the best way for me to get the answers that I needed for this study. The study is done in two communities, where a smaller group of people have been interviewed. It's a rather small study in a big area. (In my use of this study I have read literature and used interviews, I thought that it was the best way to get the answers that I needed for this examination).

Structure, scheduling and teachers that have good knowledge in education of adjustment about children with autism are the best way to describe my result of this study. The teachers that I have interviewed think that the best way to help these children in school is to have a good relationship with the parents and work from every pupil's unique personality.

Nyckelord: Adjustment, Education, Structure, Sharpness

Sammanfattning

Den här studien behandlar frågor om hur man som pedagog kan anpassa undervisningen för barn/elever med diagnosen autism. Syftet med det här arbetet är att ta reda på hur undervisningen för elever med autism kan se ut. Undersökningen är gjord med hjälp av tre pedagogers intervjuvar, två av dem är gjorda med hjälp av kvalitativa metodansatser. Jag valde att göra intervjuer på grund av att det verkade vara det lämpligaste sättet att få svar på min frågeställning. Undersökningen är utförd i två kommuner där ett mindre antal personer blivit intervjuade. Det är en förhållandevis liten studie inom ett stort område. (Till min hjälp i det här arbetet har jag läst litteratur och gjort intervjuer, på grund av att jag ansåg att det var det bästa sättet att få svar på mina frågor till den här studien).

Struktur, tydlighet och lärare som har goda kunskaper om hur man anpassar undervisningen för elever med autism är bästa sättet att beskriva resultatet av den här studien. Lärarna som jag har intervjuat anser att det bästa sättet att hjälpa de här eleverna i skolan är att ha goda föräldrakontakter och arbeta utifrån varje elevs unika personlighet.

Nyckelord: Anpassning, Undervisning, Struktur, Tydlighet

Innehållsförteckning

1. Inledning 1

1.1 Syfte 2

2. Litteraturgenomgång 2

2.1 Historik 2

2.2 Vad är autism 4

2.3 Orsaker 5

2.4 Lärande och tänkande 5

2.5 Undervisning av elever med autism 7

2.5.1 TEACCH – programmet 10

2.5.2 Sociala berättelser 11

2.5.3 Från litteraturgenomgång till frågeställning 13

3. Metod 13

3.1 Urval 13

3.2 Datainsamlingsmetod 14

3.3 Undersökningsgrupp 14

3.4 Procedur 14

3.5 Tillförlitlighet 15

4. Resultat 15

4.1 Intervju med pedagog A och B 16

4.2 Intervju med pedagog C 22

4.3 Resultatsammanfattning och slutsatser 24

5. Diskussion 24

5.1 Metoddiskussion 25

5.2 Resultatdiskussion 25

5.2.1 Lärdom och slutsatser 28

5.2.2 Slutkommentar 29

Litteraturförteckning 31

Bilaga

1. Inledning

I mitt examensarbete har jag valt att ta reda på mer om hur man hjälper barn med autism. Under mina vfu-perioder har det varit intressant att se hur barn i behov av särskilt stöd fångas upp av pedagoger i klassrummet. Det finns många barn i skolans miljö som har behov av extra hjälp på grund av deras olika hinder. Hur kan jag som blivande pedagog tänka och agera runt det här dilemmat? Det här var en fråga som blev viktig för mig att ta reda på mer om och som jag ville forska i, valde då att se på hur barn med autism integreras i skolans värld och jag hoppas att jag genom forskning runt detta ämne lär mig mer om barn med autism, och att jag kan komma att bli en bra och påläst pedagog i mitt möte med dessa elever i min kommande yrkesroll.

Kommunikationen mellan människor är antagligen det mest grundläggande för utvecklingen av erfarenheter och kunskaper. Människor som har diagnosen autism, har sina allra största svårigheter i kommunikationen. Grunden för det mänskliga samspelet är störd, all överföring av budskap är försvårad. Det här är några av de saker som man behandlar inom ämnet autism. Mitt arbete kommer att ta upp hur man kan hjälpa dessa elever att förstå sin omgivning i skolan med hjälp av pedagogiska resurser. Hur väl känner vi till vilka faktorer som är avgörande för att elever i skolan skall ges rätten att i skolan få utvecklas, känna växande glädje samt att få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter (Lärares handbok Lpo 94 2001:13). Arbetet visar hur man på bästa sätt kan få autistiska elever mer medvetna om sin egen inläring med hjälp av pedagogiska resurser. Vad gör att en del har sin egen drivkraft medan andra måste ha draghjälp under större delen av sin skolgång? En viktig faktor som gäller barn med autism är behovet av tydliggörande (Barn med autism, Waclaw, 1999, s.13).

Hur arbetar jag som pedagog med att tydliggöra min undervisning i kontakten med autistiska barn? Hur hjälper jag dem att bli motiverade till sin egen inläring? Ofta fungerar pedagogen som en ”motor” för alla elevers lärande. Ger man även barn med autism möjligheten att reflektera över sitt eget lärande, och kan de reflektera över sitt eget lärande? Uppsatsen ger läsaren en bild av hur barn med autism kan se på sitt eget lärande, samt hur jag som pedagog på bästa sätt anpassar undervisningen

för dessa elever. Många som arbetar med människor med autism har uppfattningen att man inte får ha bilder på väggarna eller prydnadssaker av olika slag i rummen. Enligt författarna Beckman, Kärnevik och Schaumann, är det en av myterna med autism. Många tolererar det i själva verket utan problem. Men det finns även de som blir distraherade eller fixerade av till exempel störande element i sin närmiljö, som till exempel ränder, prickar, lampor och mönster m.m. i omgivningen.

1.1 Syfte

Mitt syfte med detta arbete är att ta reda på hur man som yrkesutövande pedagog underlättar samt anpassar för elever med diagnosen autism. Arbetets tyngdpunkt kommer att behandla pedagogers undervisning av anpassning för elever med autism. Min uppgiftsformulering blir därför: Hur anpassar man undervisningen som pedagog för att det ska vara så fördelaktigt som möjligt för elever med autism?

2. Litteraturgenomgång

2.1 Historik

Det är sannolikt att det fanns barn och vuxna med autism långt innan detta tillstånd observerades och fick ett namn. Kanske var det så att dessa individer gav upphov till urgamla berättelser om ”bortbytingar”, i vilka troll sades röva bort människobarn och lämna trollbarn i deras ställe. I en del versioner av sagan var bortbytingen oerhört vacker men underlig och mycket olik alla andra människor.

Uta Frith (1994) ger i sin bok *Autism: Gåtans förklaring* några fängslande exempel på fall från sagor och berättelser om personer som med största sannolikhet haft olika varianter av autism. En av dem är Broder Juniper hämtad från en samling noveller om den helige Franciskus tidiga efterföljare. Händelsen utspelar sig i Rom under en pilgrimsfärd, invånarna kom för att hälsa Juniper välkommen, men han ignorerade dem. Han var helt fängslad av ett gungbräde och han struntade i allting annat tills det att den undrande folkmassan återvände hem. Berättelserna om honom ger exempel på hans ofullständiga oförmåga att förstå sociala situationer och de

blandade känslor av värme och irritation som han väckte hos de andra bröderna. (Wing, 1996, s.17).

Här följer ett längre referat ur: *Autism och autismliknande tillstånd hos barn, ungdomar och vuxna*, Gillberg, C. I alla tider har människan haft ett behov av att projicera sina egna fantasier och rädslor på enskilda eller grupper av människor. Föräldrar till barn med autism och autismliknande tillstånd har under en längre tid utgjort en sådan projektionsgrupp. Både forskare som inte hittat någon enkelt påvisbar gemensam orsak till barnets skiljaktigheter, psykologer och läkare som inte själva har så stor kunskap av individer med autism och delar av allmänheten, som vet mycket lite om ” de gåtfulla barnen ” , har haft en ide om att störda mor- barn- relationer skulle vara autisms grundorsak.

Det var inte förrän år 1943 som uppmärksamheten kring autism på allvar ökade. Leo Kanner, en amerikansk barnpsykiater, skrev en artikel om ett antal barn som han mött. Artikeln hette ”Autistiska störningar i den känslomässiga kontaktförmågan”. Artikeln kom att ha en stor betydelse för den fortsatta forskningen om autism men den innehöll dessvärre vissa osanningar som orsakat dessa barn och speciellt deras föräldrar mycket onödigt smärta. Enligt Kanner berodde autism bl.a. på känslolösa föräldrar. Genom Kanner fick vi en avgränsning vad gäller syndromet autism. Med syndrom menas ett antal symtom som uppträder tillsammans.

Autism likställs i svensk lagstiftning med begåvningshandikapp i fråga om barnets och familjens rättigheter att få stöd från samhället. Denna markering i lagen om stöd och service (LSS) till vissa funktionshindrade har orsakat en genomgripande förändring när det gäller synen på barn med autism och deras familjer. Insikten om att högt intelligenta personer, genier som Albert Einstein och Ludvig Wittgenstein, kan ha (eller ha haft) autism har lett till en genomgripande förändrad inställning till hela kunskapsområdet autism. (Gillberg, 1999, s.16)

2.2 Vad är autism?

Den kliniska bilden av autism kan vara olika från person till person med avseende på mental retardation (fördröjd utveckling), språklig retardation och ålder. Men bilden kan även växla hos en och samma person, vilket hänger samman med att autism har olika framträdelseformer på olika utvecklingssteg inom psykologin. Lorna Wing och Judith Gould (1979) har dock utifrån en stor epidemiologisk undersökning sammanfattat de utmärkande funktionsstörningarna vid autism som är både nödvändiga och tillräckliga för att avgöra om det är fråga om autism. De fann att autism inte utgörs av ett antal drag som bara råkar ske samtidigt, utan att dessa drag grupperar sig på ett sådant sätt att de tillsammans bildar ett syndrom. Dessa drag består av avvikelser när det gäller:

- Socialt samspel/social interaktion
- Kommunikation
- Föreställningsförmåga

Dessa tre grundsymtom bildar ”hörnen” i det som kommit att kallas *Wings triad*. De tre symptomområden som utgör hörnen i Wings triad bildar underlaget för det sätt på vilket autism klassificeras i dag. ICD-10 (International Classification of Diseases) och DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders), som utvecklats av WHO respektive American Psychiatric Association, är de mest nyttjade diagnostiska instrumenten bland kliniker över hela världen. DSM-IV är uppbyggt kring följande tre typer av huvudkriterier:

- Kvalitativt nedsatt förmåga i det ömsesidiga sociala samspelet/interaktionen.
- Kvalitativt nedsatt förmåga i verbal och icke-verbal kommunikation samt fantasiföreställningar.
- Klart begränsad repertoar vad gäller aktiviteter och intressen.

(Kristiansen 2000,s. 17,18)

Även om man ställer upp strikta beteendemässiga kriterier för diagnosen autism förstår man snart hur sammansatta symptomen är. Det kan uppkomma stora svårigheter att få enskilda barn att passa in i den diagnostiska modellen. Av många skäl vore det därför

egentligen rimligt att i stället för autism tala om autistiska syndrom och autismliknande syndrom i barndomen. (Gillberg, 1999 s. 18)

Många av de författare (bl.a. Wing i 'Diagnosis and Treatment of Autism' 1989, red. C. Gillberg), som i dag menar att man bör se autism och autismliknande tillstånd som ett "spektrum" av handikapptillstånd/sjukdomar, menar att strikt gränsdragning enligt ovan är konstlad. Flertalet forskare är dock eniga om det rimliga i att avgränsa mycket tidigt debuterande fall från sådana som börjar efter det att barnet utvecklats normalt under några år. (Gillberg och Nordin 1994 s.7)

2.3 Orsaker

Autism kan hos somliga barn vara en del i ett svårt flerhandikapp med utvecklingsstörning, epilepsi och syn - och/eller hörselskada, medan andra barn har mildare symtom. Autism är vanligare hos pojkar och har alltid en biologisk/neurologisk grund. Det finns många grunder. För de flesta är det här tillståndet medfött och ärftliga faktorer spelar sannolikt en stor roll. Som förälder ska du få möjlighet att samtala om varför ditt barn blivit autistiskt. Läkaren tar då ställning till vilka undersökningar som behöver göras. (Konsultenheten, Astrid Lindgrens barnsjukhus, Stockholms läns landsting)

2.4 Lärande och tänkande

Det har genomförts en rad utredningar i syfte att påvisa yttringarna av kommunikationsstörningar hos personer med autism. Happé (1995) har gjort en lista över dessa störningar som bland annat innefattar följande:

- Bristande förmåga att inleda och fortsätta ett samtal.
- Semantiska svårigheter
- Svårigheter med att använda personliga pronomen.
- Stereotyp och repetitivt språkbruk.
- Avvikande icke-verbal kommunikation.
- Bristande respons på andras tal.
- Avvikelser vad gäller prosodi (tonfall, betoning och intonation).

Det som verkat mest framträdande med språkbruk och språkförståelse hos barn med autism handlar om pragmatiska färdigheter. Personer med autism har en tendens att uppfånga påståenden bokstavligt på ett mycket överdrivet sätt. (Kristiansen, 2000,s. 20)

Barn med autism kan känna en allmän otrygghet, då handikappet begränsar deras utsikter till att förstå vårt tänkande och våra handlingar. Personer med autism har lättare att tillgodogöra sig visuell perception än auditiv. (Waclaw,1999,s.13)

All den information som en människa får måste ordnas och bearbetas i hjärnan för att erfarenheter ska bli praktiska och användbara. Personer med autism bearbetar informationen på ett på annat sätt. Forskare har länge försökt ta reda på hur det går till. Det finns tre dominerande teorier om vad de s.k. kognitiva störningarna består av:

- 1) Theory of mind – handlar om svårigheter att förstå att andra människor kan tänka och känna på ett annat sätt än man själv gör och att tankar och känslor faktiskt kan styra en människas beteende.
- 2) Svag central koherens – en tendens att koncentrera sig på detaljer i stället för att se helheten. Detta gör att man förlorar den ”röda tråden” då informationsmängden är stor.
- 3) Bristande exekutiva funktioner – Betyder att de funktioner i hjärnan som samordnar olika typer av information och leder fram till målinriktat beteende, inte fungerar som de ska. Resultatet av detta leder bl.a. till svårigheter att planera handlingar och kontrollera uppmärksamheten. (www.autismforum.se)

De förmågor ett barn tillskriver sig växer fram ur spänningen mellan två motsatta poler; den ena bildas av spontant skapande, den andra av imiterandet av de vuxnas kunskaper och färdigheter. Det måste finnas en jämvikt mellan dessa två poler om de åstadkomna färdigheterna ska ha något värde. När det självständiga tänkandet saknas blir de uppnådda kunskaperna ingenting annat än ett tomt skal: det inlärdas blir knappast något annat än en yttlig och mekanisk kopia. När det gäller autistisk intelligens är läget det rakt motsatta. Autistiska barn har begåvningen att tänka självständigt. De kan i själva verket *endast* tänka självständigt, och för dem utgör den mekaniska inläringen ett dilemma. De saknar helt enkelt förutsättningarna för att assimilera och tillägna sig en vuxen människas lärdomar. De använder alltså inte imitation som ett sätt att lära. (Frith, 1998 s. 91)

Ett annat karakteristiskt drag är det autistiska barnets språk: det är ofta iögonfallande kreativt och talande. De använder ofta utmanande och skarpsinniga uttryck för att beskriva sina erfarenheter. Här är ett exempel från en elvaårig autistisk pojke:” Med munnen kan jag inte göra det, men med huvudet”Vad han ville säga var att han hade förstått något, men inte kunde uttrycka det verbalt. (Frith,1998 s. 92)

2.5 Undervisning av elever med autism

Att ge struktur åt och ordna omvärlden för människor med autism är kanske den allra väsentligaste pedagogiska principen. Det ger dem en möjlig utväg till ökad förståelse av vad som finns runt omkring dem och därmed ökad medvetenhet. De får mer uppsikt och säkerhet och kan nå längre i sin självständighet. Därmed avtar också deras avvikande beteende. Struktur betyder att man får hjälp att orientera sig i tid och rum. Man ska veta vad man ska göra, var och när det ska ske och i samarbete med vem. (Beckman m.fl. 1994:s.79)

”Att undervisning på ett eller annat sätt måste överensstämma med barnets utveckling är ett odiskutabelt faktum, som empiriskt och flerfaldigt fastställts.” (Vygotskij, 1999 s.269)

Wing (1996) anser att det är lärarens uppgift att i klassrummet utföra de rekommendationer som övriga inblandade yrkeskategorier tagit fram. De måste också ha ett nära gemensamt arbete med föräldrar och andra inblandade. De måste ha utbildning, erfarenhet och en välsinnad inställning till barnen. Tillsammans med föräldrar, har vårdare inom olika boendeformer och lärare den mest kravfulla rollen av alla, som har med människor med autism att göra. I den vanliga skolan har en eller flera lärare rollen som samordnare av elevens behov av särskilt anpassad undervisning. (Wing 1996:s.221)

Oberoende av teoretisk bakgrund är numera de flesta experter på området eniga om värdet av **struktur och konsekvens** i undervisningen av barn med autism. De autistiska barnen har besvärligt att se helhet och sammanhang och behöver en tydlig ram för sin dag med något så när fasta tider och aktiviteter. Det är angeläget att undervisningen kan utövas med kontinuitet, inte bara i fråga om rent yttre miljö, utan också när det gäller

person. Inom en fast och trygg ram kan barnen sedan få övning i att klara förändringar och få ökad flexibilitet. (Gillberg & Nordin 1994:s.25)

För att skapa en strukturerad pedagogik vid inläring och undervisning krävs just struktur. Vid undervisning av elever med autism behövs en hög grad av struktur.

Gillberg (1994), beskriver struktur som:

- Organisera
- Skapa ordning
- Klargöra
- Förenkla

Barn med autism har svaga eller inga tidsbegrepp. Därför måste alla pedagogiska aktiviteter ha en klar början och ett tydligt slut. (Gillberg, 1994:s.157)

I arbetet med barn som har autism är det i hög grad viktigt att man tydliggör vad barnet ska göra. Man har då med stor framgång använt sig av en visuellt tydliggörande pedagogik. Man har funnit att dessa barn har bättre kunskap av vad som ska ske om de får informationen visuellt dvs. med hjälp av sina ögon. Att bara höra informationen (dvs. auditivt) medför mycket stora svårigheter för barnet att ta till sig budskapet. (Waclaw 1999:s.10)

Barn med autism har sin individuella bundenhet till rutiner och regelbundenhet, det är angeläget för att deras vardag ska fungera på ett normalt sätt. Det kan handla om att sitta på en och samma plats vid matbordet, att gå en och samma väg när man ska till något ställe osv. Allt det här för att inrätta förutsägbarhet i tillvaron. Det är därför också viktigt att respektera detta vid undervisningstillfället (Kadesjö, 2001, s.21).

En grundläggande företeelse när man ska förbereda det autistiska barnet på vad som ska ske under lektionen är att tydliggöra ett dags schema och arbetsschema. Följande fem frågor är då av vikt att barnet får svar på:

1. Vad ska jag göra nu?
2. Var ska jag vara?
3. Hur mycket ska jag göra?

4. Hur länge ska jag göra detta?

5. Vad ska jag göra sedan?

Varje rum eller varje del av ett rum ska ha sin fastställda funktion i det autistiska barnets värld. När barnet ser platsen ska det genast få den visuella nyckeln till vad som ska göras där. (Beckman m.fl. 1994:s.79)

Beroende på utvecklingsnivå använder man olika slag av visuell information t.ex. saker, bilder eller skrivna ord för att ge svaren på dessa frågor. Till exempel används föremål (objekt) för att visa barnet vad det ska göra om han inte känner till en bild. Kan barnet läsa eller tolka så kallade ordbilder, så används skrivna ord. (Waclaw 1999:sid 11)

Marie Jonsson hävdar i sitt examensarbete, *Anpassning av undervisningen för elever med autism – tre pedagogers synsätt, 2006*, att för en person med autism är det oerhört viktigt med förutsägbarhet. För att ha en chans att ta emot och kunna behandla alla intryck så måste de på något sätt vara sorterade. Det är här som de viktiga undervisningsfrågorna: ”Var?” ”När?” och ”Hur länge?” kommer in i sammanhanget. Att klargöra de här frågorna menar Marie Jonsson, hjälper eleven igenom att arbetspass. Nedan följer en kortare beskrivning av de olika begreppen och deras innebörd:

Var: I elevens omgivning är det av vikt att låta olika platser stå för olika situationer. Eleven måste få möjlighet att koppla ihop platsen med vad de förväntas att göra, detta inger trygghet och förutsägbarhet. Det är också viktigt hävdar Jonsson vidare, att skilja platsen för arbete från platsen för fritid. I ett klassrum kan detta bli tydligt genom att använda skärmar som ger eleven en egen ”arbetsplats” och lämnar det övriga rummet utanför.

När: Tid är ett av de begrepp som är mest abstrakt. Det måste synliggöras för oss med hjälp av klockor och almanackor. För en person med autism är tiden särskilt svår att förstå, därför vill många elever med autism ha samma ordningsföljd i de aktiviteter som ska utföras. För att visa det här kan man använda olika sorters scheman; föremålsschema, bildschema, schema med skrivna ord. Vilket schema vi väljer beror på personens abstraktionsförmåga, avslutningsvis menar Jonsson att i takt med personens utveckling kan man sedan ändra schemat från t.ex. föremålsschema till bildschema.

”Det viktiga är inte att sikta mot den högsta abstraktionsnivån menar Jonsson i sitt arbete, utan mot den högsta självständighetsnivån”. *Hur länge*: ”Sådan information minskar nervositeten och ökar livskvalitén.” (Gillberg, 2002:s 96,99).

Beroende på barnets förståelsenivå fortsätter Jonsson så kan man visa tidsförloppet på några olika sätt:

- Skrivna klockslag med vidare skriftliga instruktioner
- En bild av en klocka som visar hur länge aktiviteten ska pågå
- Föremål som ska flyttas från en ask till en annan när de är färdiggjorda
- Symboler som ska flyttas efter att man är klar med ett moment, när alla är flyttade är uppgiften klar. (Gillberg, 2002, s.181)

2.5.1 TEACCH – programmet

Pedagogiken går ut på att man organiserar informationen och inläringssituationen så att barnet förstår vad han/hon ska göra och vad som väntas av honom/henne. Det s.k. TEACCH – programmet (Treatment and Education of Autistic and related Communicationhandicaped Children) som är utarbetat i North Carolina har blivit mycket använt i Sverige och arbetar bl.a. efter dessa principer.

TEACCH – programmet accepterar att det är olikheter mellan personer med autism och andra. Därför är programmets målsättning att förstå följderna av de kognitiva brister som en person med autism har och att använda denna kunskap för att minska glappet mellan deras sätt att tänka och det som krävs för att fungera på ett tillfredställande sätt i vår värld. Nyckelbegreppen är tolerans, kompromiss, accepterande och personlig utveckling snarare än normalisering.

En av de viktigaste sidorna av modellen är att man engagerar barnets hela familj. Tät kontakt med föräldrarna är en förutsättning för att kunna bistå barnet att utvecklas menar man. Tillsammans arbetar man fram ett innehåll till programmet som är individanpassat efter varje enskilt barn. (www.autism.se)

TEACCH – programmet har några huvudpunkter:

1. *Samverkan*: Nära samarbete mellan föräldrar och olika enheter som förskola, skola och korttidshem.
2. *Långsiktiga mål*: Träning har siktet inställt på vuxenlivets behov.
3. *Individualisering*: Alla barn är unika och pedagogiken måste anpassas efter det.
4. *Visuell pedagogik*: För att tydliggöra vad barnet ska göra. (Waclaw, 1999:s.11)

Riksföreningen Autism har på sin hemsida. (www.autism.se). Ett program för tydliggörande pedagogik, som de har utformat utifrån TEACCH – modellens riktlinjer. De tar i första hand upp vikten av att den som hjälper personer med autism måste ha teoretiska kunskaper om vad autism är. Detta för att vidare kunna utarbeta ett individuellt anpassat pedagogiskt program för varje elev. För att kunna göra ett sådant program utarbetas både formella och informella bedömningar. Formella bedömningar består av avvikande standardiserade test. De informella bedömningarna är observationer i vardagen, t.ex. av skolarbete och speciella färdigheter.

I de tydliggörande arbetsmetoderna ingår frågorna som redan nämnts i ovanstående text: Var? Vad? När? Hur länge? Hur mycket? Vad händer sedan? Hur? Med hjälp av de här frågorna blir omgivningens krav tydliga. Detta medför i sin tur att eleven får bättre självkänsla och problemen minskar (www.autism.se)

2.5.2 Sociala berättelser

Sociala berättelser är ett viktigt pedagogiskt verktyg som är användbart för elever med autism i alla åldrar och nästan alla utvecklingsstadier. Att det lästa ordet har en annan betydelse än det talade, för elever med autism är en gammal kunskap och vi, som är ”gamla” i jobbet, har nog med all säkerhet också sedan länge använt oss av skrivna arbetsinstruktioner och meddelanden av olika slag i undervisningsarbetet, samt upplevt att eleverna tar till sig dessa utan problem. Som lärare lär man sig steg för steg att formulera meddelandena konkret och precist samt avpassa dem till elevens personlighet och utvecklingsnivå.

En utveckling av vetenskapen om elevens möjligheter att ta till sig viktig information genom läsning har Carol Gray, Axheim, 1999,s.91 gjort genom att utveckla hur man,

mera systematiskt, kan arbeta med ”sociala berättelser” och genom sådana hjälpa eleven att inse och därmed agera mera ändamålsenligt i sociala situationer (det mest svårförståbara av allt då man är en person med autism) samt reagera mer passande vid rädsla, ilska, och tvångskänslor, alltså inte skrika och sparka.

Skälet till att skriva sociala berättelser visat sig så bra kan förklaras med:

- Ärligheten – det som står på pappret gäller och ingenting annat.
- Tydligheten – papperet avgränsar och det blir inte problem med var fokus ska vara.
- Neutraliteten – papper är neutrala i motsats till människor. Hur väl en människa än vill, är det oundvikligt att ibland reagera med trötthet, missnöje och liknande.
- Beständigheten – berättelsen finns kvar och kan repeteras så många gånger eleven vill och behöver.
- Självständigheten – eleven tar själv sin pärm med sociala berättelser och kollar hur man ska göra då någonting är svårt.
- Säkerheten – eleven får möjlighet till utveckling och växt genom att oftare lyckas i situationer som tidigare lett till misslyckanden med aggressivitet eller annan frustration som följd.

Sociala berättelser handlar först och främst om ofta förekommande vardagshändelser samt om hur problemsituationer här kan förändras. De består av tre slags meningar eller innehåll:

1. Deskriptiva – beskrivande; var, när eller hur det är problem
2. Direktiva – riktlinjer; individualiserande formuleringar utifrån vad som är önskvärt
3. Perspektivistiska – djupverkan; känslor och reaktioner i en given situation

Mycket viktigt då man skriver berättelserna är att man lägger märke till elevens språkförståelse minutiöst. Många elever, även de med mycket god begåvning, förstår färre ord än vad vi tror. Ska berättelserna verka är det tvunget att alla ord förstås rätt. (Axeheim, 1999:s.93,94)

2.5.3 Från litteraturgenomgång till frågeställning

I litteraturgenomgången har de viktigaste bitarna av ämnet som ska undersökas lyfts fram. Det har varit att understryka de typiska dragen vid autism, deras sätt att tänka samt vad man bör tänka på som pedagog för att skapa så bra undervisningstillfällen som möjligt.

Det som har varit det mest lönsamma för mig som blivande pedagog är att veta mer om, samt hur och på vilket sätt jag kan erbjuda de här eleverna den mest användbara undervisningen. Det är det som min litteraturstudie handlar om.

3. Metod

3.1 Urval

Jag har intervjuat 3 pedagoger, de har erfarenhet av att arbeta med barn som har diagnosen autism. Jag valde att intervjua pedagoger som har olika utbildningar samt bakgrund för att på det sättet få lite olika infallsvinklar till min undersökning.

Min första respondent jobbar som specialpedagogisk handledare inom kommunen, där har hon daglig kontakt med barn och ungdomar med diagnosen autism. Hennes grundutbildning är inom förskolan, hon har sedan byggt på med olika specialpedagogiska utbildningar. Hon har jobbat inom förskola och med specialpedagogik i 20 år. Hon har jobbat på Universitetet som forskarassistent senare som adjunkt i specialpedagogik på lärarutbildningen. Sedan 1 år tillbaka jobbar hon som pedagogisk handledare och handleder personal på olika skolor med barn/elever med tal – språk och kommunikationssvårigheter.

Min andra respondent är utbildad psykolog, hon har haft psykolog legitimation sedan 1983. Hon tog en fil kand i psykologi och började arbeta som s.k. biträdande psykolog. 1976 jobbade hon inom grundskolan inom kommunen och jobbade där i 5 år. 1981-83 läste hon en påbyggnadsutbildning, tog psykologexamen och fick legitimation -83. Efter det jobbade hon deltid inom grundskolan samt deltid som länsskolpsykolog (länsskolsnämnderna finns inte längre). Under ett års tid jobbade hon även som

inskrivningspsykolog ("mönstringen"), och ett halvår på barnpsyk. Under 10 år undervisade hon också i psykologi på Högskola. Sedan 1993 har hon jobbat som skolpsykolog inom Kommunen.

Min tredje respondent är utbildad mellanstadielärare, hon har jobbat som lärare sedan 1983, och arbetade som fritidspedagog fram till 1999. Efter det har hon jobbat inom grundsärskola.

3.2 Datainsamlingsmetod

Jag började det här arbetet med att läsa och söka litteratur som rör området autism. Det finns mycket att ta del och läsa om inom detta ämne så jag valde att göra en mängd intervjuer med pedagoger som är kunniga inom det här området. Jag valde att grunda min undersökning på de tre pedagogernas intervju svar, detta på grund av att verbala analysmetoder är de som bäst kan hjälpa mig att få svar på mina frågeställningar samt är att föredra om man vill tolka och förstå människors upplevelser, enligt Patel & Davidsson (1994). Intervjufrågorna finns i Bilaga I och II.

3.3 Undersökningsgrupp

Det här urvalet grundar sig på att jag ville få kontakt med pedagoger som har stor erfarenhet av elever med diagnosen autism. Jag fick hjälp av Universitetets fakultet inom pedagogik att finna intervjupersoner samt min handledare på min vfu - plats. Han hjälpte mig att finna kunniga pedagoger för min undersökning. De personer som jag intervjuat är en kvinna som jobbar som pedagogisk handledare inom specialpedagogiska områden, en annan kvinna jobbar som barnpsykolog inom kommunen, och den sista intervjupersonen är mellanstadielärare och har haft samt har elever med diagnosen autism i sin klassrumsundervisning.

3.4 Procedur

Jag kontaktade två av dessa tre intervjupersoner via telefon. Och den tredje intervjupersonen via mail. Jag presenterade mig och berättade för dem om mitt arbete, de samtyckte till en intervju och det bestämdes datum, plats och tid. Två av de tre

kontakterna genomfördes på de intervjuades arbetsplatser. Vid dessa intervjuer använde jag mig av samma frågor för att se hur de två pedagogerna svarade oberoende av varandra. Den tredje svarade på frågorna via mailen, och vid den här intervjun använde jag mig av andra intervjufrågor. Vid kontakterna på pedagogernas arbetsplatser använde jag bandspelare. Användandet av bandspelare gör att man kan räkna med en förhållandevis god reliabilitet (Patel & Davidsson, 1994). Jag hade med mig ett anteckningsblock och antecknade stödord vid dessa intervjuer. Längden på intervjuerna varierade men i genomsnitt varade de i 60 minuter.

3.5 Tillförlitlighet

I min undersökning har jag valt att intervjua pedagoger med olika bakgrund och utbildning, det var intressant för mig att se hur olika yrkesgrupper ser på undervisningsmetoder för barn med autism. Jag har inte ägnat mig åt någon stor urvalsgrupp då respondenterna endast är begränsade till tre stycken.

Jag kan inte påstå att jag kan ge läsaren någon stor och omfattande undersökning. Vad jag i stället kan erbjuda är ett arbete med samlade svar från tre pedagogers synsätt och tankar runt elever med autism.

Eftersom jag besökt två av respondenterna på deras arbetsplatser så kan eventuellt dessa svar vara mer uttömmande än med tredje och sista respondent där intervjufrågorna är ställda via mail. Jag hoppas ändå att alla svar som jag fått oavsett genomförande är så pass givande att de kan ge ett intressant och belysande innehåll till läsaren.

4. Resultat

Jag redovisar intervjuerna med skolpsykolog och pedagogisk handledare först (se intervjufrågor bilaga 1). I svaren från den intervjun använder jag bokstaven A och B i stället för personernas riktiga namn, efter det redovisas fråga efter fråga. Efter det följer en beskrivning av de intervjuade pedagogerna och därefter redovisas den sista intervjupersonen som jag valt att benämna med bokstaven C. (se bilaga 2). Även här redovisas fråga efter fråga.

4.1 Intervju med pedagog A och B

Pedagog A är en kvinnlig skolpsykolog. Hon har jobbat inom en kommun i värmland sedan 10 år tillbaka. Innan det så undervisade hon i psykologi vid en Högskola i Sverige. Hon har också under sina yrkesverksamma år tagit flera olika påbyggnadsutbildningar.

Pedagog B är en kvinnlig specialpedagog som började sin bana inom förskolan och tog efter detta flera olika påbyggnadsutbildningar inom tal och språk. Dessa gav henne en magisterexamen inom specialpedagogik. Hon har jobbat som förskollärare/specialpedagog i 20 år och inom barn och ungdomshabiliteringen i 8 år. Hon har även jobbat på Universitetet som forskningsassistent och sedan som adjunkt i specialpedagogik inom lärarutbildningen. Men i dag arbetar hon som pedagogisk handledare inom specialpedagogiska områden och handleder personal på olika skolor runt barn/elever med tal – språk – kommunikationssvårigheter.

Pedagog C är en kvinnlig mellanstadielärare som har stor erfarenhet av barn/elever med autism. Hon var färdig med sin lärarutbildning 1983 och arbetade fram till 1999 som fritidspedagog. Efter det jobbar hon nu som lärare i grundsärskola.

1. Hur väl känner vi som pedagoger till vad som är avgörande faktorer för att elever med autism skall utvecklas i skolan?

A: Som pedagogisk handledare och utifrån mitt perspektiv att se på saken så tycker jag att nyutbildade pedagoger kan ha det svårare med att se och förstå att det gäller att finna varje unika elevs inlärningsstrategier. Och att elever med vilket funktionshinder som helst, bara det att de går under gemensam nämnare ser så oändligt olika ut. Men ett gott klassrumsklimat en tydlig ledarroll, detta anser jag är grundförutsättningen för alla elever.

B: Det måste finnas en begåvningspotential hos det autistiska barnet, 75 % av de autistiska barnen har en utvecklingsstörning och det medför att det finns begåvningsmässiga hinder för en utveckling i skolan. För de barn med autism som inte har ett begåvningshinder eller en utvecklingsstörning så är avgörande faktorer en

grundtrygghet hos barnet. Detta behöver naturligtvis alla barn oavsett diagnos, men hos de autistiska barnen är grundtrygghet särskilt viktigt. De behöver även ha tydligare ramar i form av vägledning, struktur och förutsägbarhet.

Hur ser elever med autism på sin egen inlärnin?

A: Elever med autism har svårt att se helheten, de ser bara ”delarna” så det blir ännu viktigare att vara tydlig och att de får svar på frågorna: Vad ska jag göra?, Hur länge ska jag göra dem?, Vad händer sedan? En professionell lärare ska ha förståelse och hjälpa elever med autism så att de får en förståelse på hur de kan se på sin egen inlärnin. Läraren ska tycka om sitt yrke, ha respekt för elevers olikheter, och återigen ha förståelse för alla elevers unika inlärninnsstrategier samt jobba efter allas rätt till lärande dvs. en skola för alla.

B: Det jag har märkt i min roll som skolpsykolog, är att barn med autism oftast är svårare att motivera än andra barn i skolarbetet. De kan ofta ifrågasätta meningen med arbetsuppgifter, värdet och användbarheten. Varför ska jag lära mig detta? Det här kommer inte jag att ha någon nytta av osv. Man får då som yrkeskunnig hitta andra sätt att stimulera till inlärnin än de som man normalt brukar använda sig av inom skolan. Man kan t.ex. använda sig av belöninssystem då barnet jobbat bra eller vad det nu är som barnet ska göra för att höja motivationen. Belönin kan vara allt från en kula, poäng ett klistermärke. Man anpassar detta till ålder och mognad och har de sedan samlat på sig tillräckligt många poäng så utfaller en belönin. Den belönin ska oftast hemmet stå för som kan vara ett biobesök, en rolig aktivitet med mamma och pappa som skall vara attraktivt för tillfället.

Hur ser elever med autism på sin egen utveckling i skolan?

A: Elever och barn med autism har mycket svårt att sätta sig in i förmågan att förstå hur andra tänker de har så att säga svårt med något som kallas ”Theory of mind”. De har svårt med mentaliseringsfärdigheter, som är en viktig del av grundvalen för den normala utvecklingen hos barn. Vi som pedagoger ska hjälpa barnen genom att ge dem olika ”verktyg” i form av stjärnor, klistermärken och olika betygsskalor för att få dem

att förstå hur de ligger till i sitt skolarbete. Här gäller det som pedagog att vara ännu tydligare i mitt yrke så att dessa barn får en förståelse till sin egen utveckling i skolan.

B: Jag tror man ska gå till eleverna själva som har den här diagnosen och kanske vuxna med autism. Prata med dem och fråga hur de såg på sin egen utveckling i skolan? Vad de hade svårt med, vad de tänkte osv.

Kan elever med autism arbeta självständigt och söka sin egen kunskap när pedagogens uppgift kräver det?

A: Alla elever med autism är inte lika, men i funktionshindret ligger ofta en svårighet att veta hur man ska organisera och veta vad jag ska göra. Men har den autistiska eleven detta tydliggjort för sig så behöver det inte vara något problem överhuvudtaget. Detta beror på hur den berörda pedagogen tydliggjort hur han/hon har tänkt sig att uppgiften ska se ut och hur den ska utformas. Pedagogen behöver kunskap inom ämnet autism och måste tydliggöra för eleven med hjälp av s.k. Visuellt tydliggörande med hjälp av olika arbetsscheman, pga. att elever med autism har en annorlunda perceptionsmekanism (over selected) hur man tolkar sina sinnen. Barn med autism har oftast en assistent med sig i klassrummet som återupprepar för eleven vad klassläraren redan sagt en gång. Assistenten kanske måste återupprepa flera gånger vad läraren vill att eleverna ska göra för att på det här sättet tydliggöra för eleven så att han/hon vet vad som förväntas.

B: Ja, det gör de ofta bara de har blivit väl motiverade av läraren. Barn med den här diagnosen har ofta någon form av specialintresse och har man då som professionell pedagog tagit tillvara den kunskapen hos barnen blir också motivationen och lusten inför uppgiften större.

Har eleverna med autism svårare att motivera sig till arbete i skolan än övriga elever?

A: Tidigt i livet söker barnet uppmärksamhet från oss vuxna förebilder, de avläser de vuxnas kroppsspråk och ansiktsuttryck för att se hur de reagerar på olika saker och avläser andra människors reaktioner för att mamma, pappa, fröken m.m. ska tycka att jag är duktig och för att jag ska få beundran i det som jag gör. Barnen med autism har

svårigheter att sätta sig in i vad andra tänker och svårigheter att avläsa andra människors reaktioner. Lusten att vara duktig inför andra blir svårare att framkalla. Då blir det också svårt att få i gång den inre ”motorn” i vissa uppgifter. Man kan behöva hjälp med yttre förstärkningar i form av belöningar av olika slag. Belöningarna kan bestå av klistermärken, spela något spel vid datorn, olika avtal som man har pedagog och elev tillsammans. Man behöver alltså ha en motivationsförstärkare utifrån. Har man som elev med autism tillgång till allt detta, behöver motivationen inte vara något hinder alls.

B: Ja, den skiljer sig på det sättet att barn med autism är individer de som alla andra med personlighetsdrag, egna förmågor, starka och svaga sidor, det är bara diagnosen i sig som gör att de har problematiken gemensamt. En del jobbar på och är mycket duktiga, andra kan ha stora svårigheter men kämpar på, vissa kan ha svårigheter och vill inte jobba. Somliga kan ha det mycket lätt för sig men vill ändå inte. Barnen är beroende av regler och struktur i skolan och detta måste berörd pedagog vara väl medveten om för att få eleverna till att bli motiverade till sitt skolarbete. Det är ganska vanligt att barnen med autism vållar läraren mycket huvudbry pga. att de är speciella att möta och svåra att förstå sig på. Detta kan göra att man får svårigheter som pedagog, innan man får till en fungerande arbetsrutin.

Hur arbetar jag som pedagog med att tydliggöra min undervisning i den dagliga kontakten med elever med autism?

A: Man ska som pedagog tydliggöra sin undervisning visuellt med hjälp av frågorna Vad ska jag göra? Hur länge ska jag göra det? Vad ska jag göra sedan?. Om barnen med autism får svar på dessa frågor blir deras verklighet ”hel”. Då har man som pedagog tydliggjort och organiserat undervisningen för barnet, och därmed blir också informationen enklare att ta in. Jag ska även jobba för en tät kontakt med de berörda föräldrarna, har ett respektfullt bemötande samt ha en grundförståelse för att alla barn är olika.

B: Att helt enkelt vara tydlig som person, inte veckla in sig i massa konstiga ord och meningar. Att ha en väl fungerande struktur. Många av de autistiska barnen behöver ha en egen planering en s.k. dags planering som de kanske har på sin bänk med fasta tider

och ramar för vad som ska hända under den aktuella tiden. Eleverna ska bara behöva följa numren, dagarna, färgerna eller hur schemat ser ut för att veta vad de ska göra och vad som ska hända. Schemats utseende får gärna vara indelat i rutor med tydlighet och avgränsningar. Man kan gärna göra planeringen ihop med barnet för att få till det så att det passar varje enskild elev.

Hur hjälper jag barnen med autism att bli motiverade till sin egen inläring?

A: Att vinna varje barns utvecklingsnivå. Vid autism vet man att barnen har en mycket ojämn utvecklingsprofil då finns det olika sätt att ta reda på hur barn med autism ligger till i olika utvecklingsnivåer som motorik, finmotorik, kommunikation, verbal kommunikation, icke verbal, problemlösningstrategier, Här bör man göra någon form av pedagogisk bedömning och det ska ligga till grund för att finna nivån på just den enskilde elevens nivå och att den proximala zonen enligt Vigotsky blir mitt nästa steg. Och för att få fram den proximala zonen måste jag veta var jag står i dag. Finner jag som pedagog den proximala zonen då blir eleven med autism automatiskt intresserad och motiverad till att ta nästa steg. Är eleven med autism ändå inte det kan man behöva ta hjälp av den yttre förstärkningen för att öka motivationen, då måste jag som pedagog vara med och tydliggöra efteråt och påminna eleven om vad han/hon kunde innan man började så att man hjälper till som pedagog att reflektera.

B: Ibland räcker det med att förklara för barnet, varför det är bra att kunna räkna matematik t.ex. Att man som pedagog förklarar för eleven i vilka situationer som han/hon kommer att ha användning av kunskapen. Om det inte räcker med att bara förklara får man använda sig av olika belöningar. De här eleverna är också mycket regelstyrda så ett bra ord som man kan använda sig av som pedagog är: *Regeln är!* Detta är positivt på det sättet att de behöver hålla sig till normer, regler, riktlinjer pga. att det är ångestreducerande för dem.

Ger man barn med autism möjligheten att reflektera över sitt eget lärande, som pedagog?

A: Det handlar mycket om det som vi har pratat om innan men även här att man hjälper till att ställa de rätta frågorna så att han/hon själv får formulera svaret. Man ska påminna

eleven och träna eleven att komma ihåg vad han/hon kunde innan samt vad han/hon kan nu i dag. Man får hjälp utifrån med att tydliggöra framstegen, hjälp till egen reflektion, före och efter den nyvunna kunskapen samt få de autistiska barnen att inse fördelarna med detta.

B: De här barnen behöver överhuvudtaget mycket hjälp med att reflektera över sitt beteende. Det man vill är att de ska reflektera över sitt beteende gentemot andra, hur de beter sig över huvudtaget. Jag tror att det är bra för dessa elever precis som för alla andra barn att reflektera över sitt eget lärande. Min erfarenhet av barn med autism är att de tycker om att jobba med staplar och gärna jämförande statistik med staplar, Hur fort det går, Vad jag kunde innan, Vad jag kan nu för att på det sättet få en översikt på sitt eget lärande.

Finns det i skola och kommun tillgång till speciella undervisningsgrupper/assistentresurser för barn med autism?

A: Ja, det finns speciella undervisningsgrupper för elever med autism, det finns redan på förskolenivå i vissa kommuner. De har en skola där det bedrivs specialundervisning med sex barn med autism och fyra personal. Det finns även i skolan särskolegrupper med barn med diagnosen autism. Det finns också individintegrerade barn och det finns barn som läser enligt särskolans läroplan men läser i ordinarie klasser samt särskolegrupper så det finns mycket olika variationer. Detta är bra för då får föräldrar och lärare tillsammans bestämma vad som kan passa just det här barnet bäst, och assistentresurser brukar ofta följa med om man är individintegrerad.

B: I en del kommuner finns det särskola, men för att få en plats på särskola behöver barnet ha en diagnos på utvecklingsstörning. Vi har även särskolegrupper i vissa kommuner samt på vissa skolor, det finns grupper på en del av våra högstudier runt om i landet med mer tillfälliga placeringar med elever som har svårt med sitt beteende, skolkar, sämre motiverade. Men någon speciell undervisningsgrupp för barn med autism i den aktuella kommunen du talar om finns inte. Däremot så får man ibland resurspersoner, men den resursen är inte kopplad till diagnosen utan för att det finns en klassrumssituation.

Vilken är den bästa skolformen för barn med autism?

A: I Sverige kommer det att skrivas in i den nya skollagen att föräldrar har rätt att välja skolform. Den bästa skolformen med barn med autism är den skolformen som respekterar funktionshindret där läraren har en professionell yrkesroll samt jobbar utifrån styrdokumentet med att skolan är en skola för alla och att varje unika elevs utvecklingspotential ska tillgodoses.

B: En del hävdar att barn med autism måste gå i särskilda grupper, andra hävdar att barn med autism lär sig att lära av andra barn och att de då kan få ett försämrat beteende av andra som betar sig illa inom gruppen. Jag kan bara säga att enligt mina erfarenheter här i kommunen där det inte finns några specialklasser så är betyget bara gott. Barnen med diagnos utvecklas oftast positivt av att gå i s.k. normal klass. Barnen med diagnos får då se, lära och imitera hur andra barn utan diagnos betar sig på ett bra och utvecklande sätt.

Hur hjälper man som pedagog de autistiska barnen att gå vidare i sin skolgång?

A: Genom att ha en nära och bra kontakt med föräldrarna till barnet så att pedagog, förälder och barn gemensamt kan arbeta fram en bra och utvecklande skolgång. Det gäller även att hitta en skolgång som representerar funktionshindret.

B: Med hjälp av olika belöningssystem och regler. Pedagogen ska tänka på att inte använda så mycket känslor i sin undervisning med de autistiska barnen pga. att de har svårigheter med det sättet att tänka, det har så att säga ingen inlärningsaffekt.

4.2 Intervju med pedagog C

Hur länge har du arbetat som lärare/pedagog?

Sedan 1983, jag arbetade fram till 1999 som fritidspedagog och sedan dess jobbar jag som lärare i grundsärskola.

Har det funnits elever med autism i någon av dina klasser?

I grundskolan är det relativt vanligt med elever inom autismspektrum. Under mina sju år så har jag haft en eller ett fåtal inom autism och jag har väl i snitt ungefär sju elever i gruppen.

Hur yttrar sig symtomen för en elev med diagnosen autism i undervisningen?

Mycket skiftande, men framförallt behöver eleven ofta stöd kring struktur, (exekutiva funktioner), god framförhållning. Eleven kan ha svårt att skifta aktivitet, kan ha annorlunda perception, koncentrationssvårigheter, svårt med "theory of mind" och "central coherence" samt känna av hög stressnivå och tappa energi plötsligt.

Finns det någon skillnad på inläringen hos ett barn med autism och ett barn utan diagnosen?

Ja, beroende på att personer med autism har ofta någon eller några styrkor där de kan vara otroligt duktiga och om man är lyhörd så kan man lära sig hur de fungerar i olika situationer och på så sätt bygga upp ett arbetssätt som kan fungera tillfredställande. Sedan kan man uppleva dem mycket skiftande i funktion och inläring, men då är det nästan alltid yttre omständigheter som avgör. Det är miljön som måste anpassas till eleven och det är inte alltid så enkelt att lösa alla behov vid varje ny situation.

Använder man några speciella hjälpmedel för barn med autism?

Strukturerat material och läromedel beroende på lärostil. Schema om det behövs. Tydliga instruktioner beroende på hur eleven bäst kan förstå, skriftligt eller muntligt. Återkommande rutiner som dämpar ev. Oro, kaos känsla osv.

Vilka hjälpmedel finns i så fall att tillgå?

Man måste lyssna in varje enskild elev och sedan får man skraddarsy så mycket som det någonsin går. Vi "klipper och klistrar" mycket för att åstadkomma ett material som

passar just den eleven. Specialpedagogiska institutet har en hel del bra saker för att nämna något läromedelsförlag.

Vad kan jag som blivande pedagog göra för att underlätta inläringen hos ett barn med diagnosen autism?

Läs på så mycket du kan inom området, det finns inga genvägar utan kunskapen måste du skaffa dig om du ska kunna arbeta framgångsrikt med elever inom autismspektrumdiagnoser (ASD).

Visa genuint intresse och var lyhörd! Det är inget enkelt arbete, tufft många gånger samtidigt som det är oerhört intressant och utvecklande! Jag stortrivs att arbeta med särskoleelever och känner faktiskt för det mesta att jag har Världens bästa jobb!

4.3 Resultatsammanfattning och slutsatser

Resultatet visar att de tre pedagogerna är rörande överens när det gäller tydlighet och struktur i undervisningen samt att man är lyhörd för varje enskild elevs behov och förutsättningar.

En slutsats som jag kan dra utifrån mitt resultat är att jag som pedagog måste avstå från tjat och många tillrättavisningar för att få med mig eleven på ett tillfredställande sätt i den dagliga undervisningen.

En annan slutsats som jag kan nämna är att jag som pedagog skall ha god framförhållning samt vara väl förberedd inför kommande lektioner med elever med autism.

En tredje och sista slutsats är att jag måste vara medveten om att alla elever är olika och att det inte är alltid som den utformade pedagogiska modellen passar alla. Hur jag väljer att möta både elever inom autismspektrat samt hans/hennes föräldrar är avgörande för elevens kommande inlärningsmöjligheter.

5. Diskussion

I diskussionsdelen kommer jag först att diskutera min metod, sedan följer en resultatdiskussion, där kommer jag att göra en jämförelse mellan intervjuerna, likheter

och olikheter kommer att behandlas. Till sist kommer jag att diskutera mitt resultat som helhet.

5.1 Metoddiskussion

Metodansatsen som jag valde i det här arbetet var kvalitativa intervjuer, då det skulle vara det mest gynnsamma sätt för mig att få svar på mina frågeställningar. Kanske borde jag ha valt att intervjua fler yrkeskunniga pedagoger till min undersökning, jag började det här arbetet med ganska snäva ramar. Men det kan hända att materialet då blivit för brett, på det här sättet kunde jag begränsa frågorna efter personernas respektive yrken och intervjusvar. Jag hoppas att så är fallet om inte är det en lärdom som kan vara bra att ha med till ett annat tillfälle. I den tredje intervjun valde jag att ha andra intervjufrågor pga. att pedagogens yrkesutövning skilde ut sig mot de övriga två, då hon jobbar dagligen inom skolan dvs. genom daglig klassrumsundervisning.

Jag är på det hela taget nöjd med resultatet av mina intervjufrågor, kanske borde jag ha förberett min tredje och sista intervjuperson någon vecka tidigare än vad jag hade tänkt. Resultatet av detta blev en aning forcerat och jag hann inte med en träff på hennes arbetsplats utan fick i stället sköta frågorna via mail. Jag oroade mig även lite i förväg pga. att jag inte skulle få lika uttömmande svar från den intervjuperson som svarade via mail kontra de som jag stämde träff med och som hade fått se frågorna en tid innan intervjun blev av. Dessa personer har haft möjlighet att förbereda och tänka igenom sina frågor innan de svarade muntligt på dem.

Jag anser ändå att det kan ligga en viss risk i detta då dessa personer kunnat titta igenom vad facklitteraturen säger och med hjälp av detta inte svarat utifrån sitt eget huvud. I de intervjuer där jag stämde träff använde jag mig av bandspelare och ser bara fördelar med detta då jag helt och fullt kunnat koncentrera mig på intervjun utan att behöva avbryta samtalet pga. att jag inte hunnit med att notera vad personen säger.

5.2 Resultatdiskussion

Syftet med mitt arbete var att ta reda på hur några pedagoger arbetar med barn med autism och hur deras respektive utbildningar och erfarenheter skiljer sig i kunskap om

dessas barns inläring i undervisningen. Min undersökning är utförd i två kommuner och min förhoppning är att svaren ska ge mitt arbete så mycket information som möjligt i kontrast till om jag bara hade utfört undersökningen på ett och samma ställe.

Mina respondenter har en varierad och olik bakgrund. Pedagog A har arbetat inom psykiatri sedan 1976 där hon bl.a. hjälpt till att utreda barn med autism. Detta har med all säkerhet givit henne en viss grundsyn på de här barnen samt på vilket sätt som man ska jobba med dem. Hon har även jobbat inom grundskolan och på barnpsykiatri, som säkert har gett henne ytterligare överblick. Pedagog B är utbildad förskollärare och har jobbat länge som det innan hon utbildade sig inom flera olika påbyggnadsutbildningar, hon har mött många barn/elever med diagnosen autism. Hon har också en fosterson som har autism, vilket med all säkerhet har gett henne ytterligare kunskap inom området. Pedagog C har genom sina erfarenheter som lärare, fritidspedagog och särskolepedagog en bred och mångsidig grund att stå på när det gäller undervisning av barn med autism.

Utifrån min studie inom detta område så skulle jag vilja uttrycka mig på följande sätt att: det som forskare samt författare förordar i sina böcker också omsätts i verkligheten. I böckerna talas det om visuellt stöd, personliga arbetsscheman, struktur och tydlighet samt frågorna: Vad? Var? Hur länge? Osv (Beckman, Kärnevik, Schauman, 1994, Waclaw, 1999 m.fl.) Dessa frågor återkommer också de personer jag intervjuat till hela tiden, detta säger mig att det som pedagogerna läst inom området autism har de även sedan tagit till sig av i undervisningen med de autistiska barnen och sett att detta fallit väl ut. Det vill säga hur oerhört viktigt det är med ramar, struktur och tydlighet för att få med sig eleverna på ett positivt sätt i undervisningen.

Det var även tydligt för mig under intervjuerna att respondenterna många gånger återkom till struktur och tydlighet i undervisningen, de verkade oberoende och särskiljande inom sin yrkesutövning vara rörande överens på den här punkten. Exempel som de tar upp är personliga arbetsscheman, tydlighet och struktur i undervisningen. Vikten av struktur framhålls även i litteraturen bl.a. Waclaw menar att om man ska kunna hjälpa eleven behöver han/hon få hjälp med tydlighet under skoldagen samt hur viktigt det är att lärare/assistent m.fl. har en noggrann genomgång av skolschemat varje morgon innan lektionen börjar.

Både pedagog A,B och C diskuterar hur viktigt det är att finna lusten och motivationen hos den aktuella eleven, och sedan som professionell pedagog hitta den nivån hos barnet för att kunna hjälpa till i undervisningen på bästa tänkbara sätt.

När det gäller frågan om hur elever med autism ser på sin egen utveckling i skolan skiljer sig pedagog A och B i sina svar på ett tydligt sätt anser jag. A tycker att det är vi som pedagoger som ska stå för deras utveckling genom att ge dem olika ”verktyg” medan B anser att man bör gå till den autistiske personen och låta dem själva ge uttömmande svar på hur de ser på sin utveckling i skolan, för att därefter ge dem de hjälpmedel som de behöver. Här anser jag att det sista svaret borde vara det optimala, (om det är möjligt vill säga) varför pröva många och eventuellt långa procedurer för att komma fram till den rätta lösningen när man kan gå direkt till själva kärnan.

Det visuella sinnet är något som de här pedagogerna (A och B) återkommer till, att med hjälp av frågorna: Vad?, Hur länge? Och vad ska jag göra sedan för att få eleverna med sig i undervisningen. Detta är också något som bekräftas av litteraturen i tex Axeheim, (1999), som menar att visuella scheman står för tydliggörande och är ovärderliga verktyg i det pedagogiska arbetet tillsammans med elever med autism. Rum, tid, arbetsuppgifter och personer struktureras. Respondent A framhåller även att om man som pedagog visuellt tydliggjort för eleven vad denne ska göra blir också verkligheten för eleven ”hel” och informationen därmed enklare att ta in. Pedagog B säger att man måste vara tydlig som person och inte veckla in sig i konstiga ord och meningar detta kan göra att det blir mycket svårt för eleven att ta in informationen och därmed ödelägga undervisningens möjlighet till lärande.

Både pedagog A,B och C pratar mycket om att tydliggöra framstegen för elever med autism, för att på det sättet träna dem i vad han/hon kunde innan samt vad han/hon kan nu och därmed få dem att inse fördelarna med detta. Det är också mycket viktigt hävdar pedagog B, att elever får träna sitt beteende gentemot andra människor, hur de betar sig överhuvudtaget pga. att det kan finnas stora brister i detta.

Båda pedagogerna hävdar också hur viktigt det är med en tät och underhållande föräldrakontakt, för att kunna få till ett schema som passar den här eleven bäst med tanke på hans/hennes förutsättningar.

Pedagog C trycker på hur otroligt viktigt det är att lyssna till den enskilde eleven för att sedan skraddarsy undervisningen så mycket det någonsin går.

5.2.1 Lärdom och slutsatser

Det här arbetet har helt klart gett mig som blivande pedagog en inblick i hur man i sin yrkesutövning kan underlätta och anpassa undervisningen för elever med autism. För att på det sättet ge dem bästa tänkbara möjligheter i deras respektive klassrumsundervisning. Jag anser även att jag har utökat mitt pedagogiska tänkande och känner mig på det sättet tryggare i kunskapen rörande detta ämne.

När jag frågar respondenterna vad de tycker är särskilt viktigt i undervisningen med autistiska elever framhåller de starkt att tydlighet och struktur är det som är grunden att utgå från, för att kunna utforma bästa möjliga undervisning. Pedagog B säger att ibland så räcker det med att bara förklara för eleven varför han/hon behöver kunna en viss information, samt i vilka situationer som personen i fråga kommer att ha nytta av sin nyvunna kunskap.

Pedagog A menar att det kan vara mycket viktigt med s.k. yttre förstärkning om man som pedagog inte anser ha med sig eleven på ett nog tillfredställande sätt. Det blir då viktigt för mig som pedagog att vara med och tydliggöra efteråt samt påminna eleven om vad han/hon kunde innan så att man ännu en gång hjälper eleven att reflektera.

Pedagog C säger att ett strukturerat material samt läromedel anpassat till elevens lärstil är verktyg som är nödvändiga inom området autism.

En annan sak som jag reflekterade över var hur viktigt pedagog A anser det är att en lärare med längre yrkesverksamma år kan hjälpa elever med autism, mot en lärare som är nyutexaminerad. Kan inte det svaret vara en tankeställare när det gäller vikten av att stötta varandra inom skolan, möjligheten att kunna få hjälp av någon annan som har längre och bredare kunskap än vad jag själv har och på det sättet kunna hjälpa barnet med autism att utforma hans/hennes undervisning.

5.2.2 Slutkommentar

Det som jag finner mest relevant i min undersökning anser jag vara det faktum att man alltid ska se personen som en egen tänkande individ och inte som en person med en diagnos. Det här var något som växte fram hos mig under arbetets gång då jag började undersökningen med att kategorisera elever med autism som de: autistiska eleverna! Att vara väl medveten om att alla barn/elever är olika och utforma undervisningen med den utgångspunkten tror jag är grundpelaren till all undervisning och i synnerhet undervisning av autistiska barn.

Jag anser också att jag fått en bredare kunskap om funktionshindret autism, och jag tror även att det som kommit fram i min undersökning kommer att vara till stor nytta i min kommande yrkesroll som pedagog. Min undersökning visar inte på någon ny kunskap inom funktionshindret autism men den har varit ett hjälpmedel för mig att öka medvetenheten inom autismproblematiken.

Kanske vill man som pedagog hitta någon superbra undervisningsmodell som passar alla elever med autism men det här arbetet visar liksom tidigare undersökningar att sådana finns inte. Det är vi som professionella pedagoger som skall hitta varje elevs unika inlärningspotential och börja där.

Litteraturförteckning

- Axeheim, Karin. (1999). *En annan verklighet – om barn med autism*. Sama Förlag, Borås.
- Beckman, Vanna, Kärnevik, Margareta. & Schaumann, Helen. (1994). *Gång på gång – Pedagogik vid autism*. Borås: Natur och kultur.
- Frith, Uta. (Red.) (1998). *Autism och Aspergers syndrom*. Stockholm: Liber AB.
- Gillberg, Christopher. (1999). *Autism och autismliknande tillstånd hos barn, ungdomar och vuxna*. (3. uppl.) . Stockholm: Natur och kultur.
- Gillberg, C. & Nordin, V. (1994). *Autism och autismliknande tillstånd – en översikt*. Stockholm: Riksföreningen Autism.
- Kadesjö, B. (2001). *Barn med koncentrationssvårigheter*. (2. uppl.) Stockholm: Liber AB.
- Kristiansen, S. (2000). *Att förklara autism: myt och verklighet i autisms idehistoria*. Stockholm: Natur och kultur.
- Lindqvist, Gunilla. (red.) (1999). *Vygotskij och skolan* Lund: Studentlitteratur.
- Lärarens handbok. (2002). *Lpo 94 – Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Lärarförbundet
- Patel, Runa & Davidsson, Bo, (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. (3. uppl.) Lund, Studentlitteratur AB
- Waclaw, W. (1999). *Barn med autism och aspergers syndrom – praktiska erfarenheter från vardagsarbetet*. Linköping: Förlaget futurum och författarna.
- Wing, L. (1998). *Autismspektrum – Handbok för föräldrar och professionella*. Stockholm: Bokförlaget Cura AB.

Webbsidor

- Föreningen Sveriges Habiliteringschefer. Handikapp och habilitering, Stockholms läns sjukvårdsområde. (2004). Kognition och de mångsidiga programmen, del 2. Hämtad 11 december, 2007, från: <http://www.autismforum.se>
- Vårdguiden, Stockholms läns landsting. (2007). Autism hos barn. Hämtad 5 december, 2007, från: www.vardguiden.se
- TEACCH programmet. (2007) Riksföreningen autism. Gary Mesibov, University of North Carolina, USA. Hämtad 11 december, 2007, från: <http://www.autism.se>

Bilaga I

Intervjufrågor till pedagog A och B

1. Hur väl känner vi som pedagoger till vad som är avgörande faktorer för att elever med autism skall utvecklas i skolan?
2. Hur ser elever med autism på sin egen inläring?
3. Hur ser elever med autism på sin egen utveckling i skolan?
4. Kan denna grupp av elever arbeta självständigt och söka sin egen kunskap, när pedagogens uppgift kräver det?
5. Hur skiljer sig drivkraften med att jobba i skolan för elever med autism, och skiljer den sig överhuvudtaget?
6. Hur arbetar jag som pedagog med att tydliggöra min undervisning i den dagliga kontakten av elever med autism.
7. Hur hjälper jag barn med autism att bli motiverade till sin egen inläring?
8. Ger man barn med autism möjligheten att reflektera över sitt eget lärande, som pedagog?
9. Finns det i skolan tillgång till speciella undervisningsgrupper/assistentresurser för barn med autism?
10. Vilken är den bästa skolformen för barn med autism?
11. Hur hjälper man som pedagog barn med autism att gå vidare i sin skolgång?

Bilaga II

Intervjufrågor till pedagog C

1. Hur länge har du arbetat som lärare/pedagog?
2. Har det funnits elever med autism i någon av dina klasser?
3. Hur yttrar sig symtomen för en elev med diagnosen autism i undervisningen?
4. Finns det någon skillnad på inläringen hos ett barn med autism och ett barn utan diagnosen?
5. Använder man några speciella hjälpmedel för barn med autism?
6. Vilka är i så fall de hjälpmedlen?
7. Vad kan jag som blivande pedagog göra för att underlätta inläringen för ett barn med autism?

.

